

INSTITUT DRUŠTVENIH NAUKA

Centar za ekonomska istraživanja

OBRAZOVANJE

I

RAZVOJ

BEOGRAD, 2013

Uređivački odbor:

Dr **Veselin Vukotić**

Dr **Danilo Šuković**

Dr **Mirjana Rašević**

Dr **Slobodan Maksimović**

Dr **Vladimir Goati**

Izdaje:

Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka

Za izdavača:

Dr **Danilo Šuković**

Izdavanje ove knjige finansijski su pomogli:

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

Štampa:

Kuća štampe plus, Zemun
stampanje.com

Tiraž:

400

ISBN: 978-86-7093-144-2

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37(082)
338.1(082)

OBRAZOVANJE i razvoj / [uređivački odbor
Veselin Vukotić ... [et al.]. - Beograd :
Centar za ekonomska istraživanja Instituta
društvenih nauka, 2013 (Beograd : Kuća štampa
plus). - 384 str. : graf. prikazi, tabele ;
25 cm

Tiraž 400. - Str. 7: Predgovor / Danilo
Šuković. - Napomene i bibliografske reference
uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. -
Abstracts.

ISBN 978-86-7093-144-2

1. Вукотић, Веселин [члан уредничког
одбора]

а) Образовање - Зборници б) Привредни
развој - Зборници
COBISS.SR-ID 198449676

© 2013. Institut društvenih nauka - Centar za ekonomska istraživanja

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan, presnimavan ili prenošen bilo kojim sredstvom, elektronskim, mehaničkim, za kopiranje, za snimanje ili na bilo koji drugi način, bez prethodne saglasnosti izdavača.

OTKLANJANJE VARANJA STUDENATA KOD PRIPREME SEMINARSKIH RADOVA SA PRAKTIČNIM ISKUSTVOM NA ODABRANOM UNIVERZITETU

APSTRAKT

Sa razvojem društva sve veći broj mladih ljudi pohađa visokoobrazovne ustanove. To je posledica potrebe za dobijanjem višeg nivoa znanja, dok nije zanemariv ni interes za sticanjem boljeg društvenog statusa. Zbog toga se kreiranjem novih studijskih programa, a naročito onih koji se ubrajaju kao relativno pristupačniji, ispoljava određena motivacija za varanje u cilju dobijanja prolaznih ocena ili diploma. Nakon pregleda literature o fenomenu varanja kod provere znanja studenata, autori navode primer dobre prakse za sprečavanje plagijarizma na Ekonomsko-poslovnom fakultetu u Mariboru.

U radu se polazi od problema varanja kod pripreme seminarskih radova, koji se u prethodnom periodu otklanjao primenom klasične metode – otkrivanjem i sankcijama. Ovaj pristup je produkovao negativne rezultate kako za profesore tako i za studente. Posle analize uzroka koji su doveli do ovakvog razvoja događaja, uveden je novi model pisanja seminarskih radova, koji isključuje mogućnost varanja, a pri tom donosi i pozitivne sporedne efekte.

Ključne reči: plagijarizam, studenti, seminarski radovi, prevencija, varanje

THE ELIMINATION OF STUDENTS CHEATING IN PREPARATION OF THE SEMINAR PAPERS – PRACTICAL EXPERIENCE AT THE SELECTED UNIVERSITY

ABSTRACT

With the development of society, an increasing number of young people attend university. This is due to the need to obtain a higher level of knowledge, as well as to gain a better social status. Therefore, as a result of the new academic programs creation, especially those that can be denoted as a relatively approachable, it appears motivation to cheat in order to obtain grades or graduate diplomas. After reviewing the literature on the phenomenon of cheating in student knowledge assessment, the authors present the example of good practice for prevention of plagiarism at the Faculty for Economics and Business, University of Maribor.

In the paper we start from the problem of cheating in preparing seminar papers, which has been eliminated in the past by using traditional method - detection and sanctions. This approach produced negative results for both the teachers and the students. After the analysis of the causes that led to this development, we introduce a new model of writing seminar papers, which excludes the possibility of cheating and thereby brings about positive side-effects.

Key words: plagiarism, students, seminar papers, prevention, cheating

1 Redovni profesor, Univerzitet u Mariboru, Ekonomsko – poslovni fakultet, Institut za ekonomsku dijagnozu i prognozu

2 Institut društvenih nauka, Centar za ekonomska istraživanja, Beograd, student doktorskih studija, Univerzitet u Mariboru, Ekonomsko – poslovni fakultet

Rad je deo istraživanja na projektu III47010: „Društvene transformacije u procesu evropskih integracija – multidisciplinarni pristup“, koji je finansiran od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Republika Srbija, 2011-2014.

Uvod

Visokoškolsko obrazovanje je od neprocenjive važnosti u dostizanju održivog razvoja zemlje, budući da omogućava stručno osposobljavanje i napredovanje pojedinaca, kao i podizanje nivoa kvaliteta života i blagostanja čitavog društva. Stalno usavršavanje veština i sposobnosti ljudi koje omogućava stvaranje inovativnog društva i društva zasnovanog na znanju postaje imperativ u savremenom društvu. S tim u vezi, poželjna je strategija obrazovanja koja će obezbediti prilagođenost obrazovnog sistema potrebama privrede i biti adekvatna osnova celokupnog društveno ekonomskog razvoja zemlje.

Moderno društvo je sve kompleksnije, pa se za potrebe vođenja aktivnog načina života iziskuje sve više znanja, a naročito formalnog. Dok se udeo populacije sa osnovnim i srednjoškolskim obrazovanjem u zemljama članicama Evropske unije (EU) nije bitnije menjao, dotle je zabeležen intenzivniji porast udela stanovništva koji pohađa i diplomira na tercijarnom nivou obrazovanja. Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije (World Health Organization), udeo populacije upisane na tercijarnom nivou obrazovanja se u poslednjih 40 godina uvećan za više od deset puta.

TABELA BR. 1: PROCENAT STANOVNIŠTVA KOJI SU ZAVRŠILI TERCIJARNI NIVO OBRAZOVANJA U SLOVENIJI I SRBIJI NA OSNOVU POPISA IZ RAZLIČITIH GODINA

Zemlja	1961	1971	1981	1991	2002	2011
Slovenija	1,8	3,7	6,0	8,9	12,9	17,4
Srbija	1,75	3,56	6,08	8,96	11,03	16,24

Izvor: Podaci Statističkog Ureda Republike Slovenije 2012; Repulički zavod za statistiku Srbije 1991., 2002., 2013.

Napomena: Podaci koji se odnose na Srbiju ne uključuju podatke za Kosovo i Metohiju

U poređivanjem podataka o procentu stanovništva sa završenim tercijarnim obrazovanjem u poslednjih 50 godina prikazanih u tabeli br. 1, može se zaključiti da su slična kretanja registrovana i u Sloveniji i Srbiji. Ovakav rast procentualnog učešća više i visokoobrazovanih je nastao kao posledica intenzivnog tehnološkog razvoja, potrebe da se odgovori povećanim zahtevima sve kompleksnijeg društva, razvoja slobodne trgovine, višeg nivoa dohotka koji je uslovio dalje širenje javnog sektora itd. Značajan porast broja upisanih studenata stvorio je dodatni pritisak na obrazovne institucije i nametnuo potrebu preispitivanja održivosti njihovog sistema finansiranja na dva načina. Dok se jedan odnosi na potrebu za širenjem ljudskih, tehničkih i prostornih kapaciteta u cilju upisa većeg broja studenata, drugi se vezuje za snižavanje kriterijuma studiranja usled uvođenja novih programa studija.

U cilju razlikovanja od već postojećih, a pri tom oslanjajući se na uvođenje savremenih pristupa poput interdisciplinarnosti, novi programi obično uključuju sadržaje koji nemaju iste naučne osnove kao klasični, već se uglavnom baziraju na mišljenjima i zapažanjima predavača, kao i pukim kopiranjem nedovoljno poznatih praksi primenjenih na drugim visokoobrazovnim ustanovama kako u zemlji tako i u inostranstvu. Ova pojava sve više dolazi do izražaja u vidu rastuće ponude ekonomskih i poslovnih fakulteta. Njihova »atraktivnost« stvara sliku da su u pitanju lakši programi studija, što odbija studente željne znanja a privlači one koji želi da lakšim putem dođu do diplome. Studenti koji se opredele za ovaj korak nastoje da svoje studiranje dalje olakšaju raznim pokušajima varanja na proverama znanja.

Sa razvojem informacione tehnologije stvara se sve veća mogućnost da studenti nedozvoljenih sredstvima apsolviraju neke od svojih predispitnih i ispitnih obaveza. To se u velikoj meri odnosi i na seminar-ske radove. Ukoliko se direktno ne opredelimo za primenu novih tehnologija za sprečavanje plagijarizma, profesori na univerzitetima će se suočiti sa velikim izazovima vezanim za otklanjanje takvog nedoličnog, neakademskog ponašanja. Razni postupci za njegovu detekciju su stvorili mogućnost različitog interpretiranja fenomena plagijarizma.

U radu su predstavljeni teorijski i praktični razlozi za sprečavanje plagijarizma unutar samog nastavnog procesa. Smatramo da bi se mere za otklanjanje ovog problema trebale temeljiti na činjenici da će diplomirani studenti uvek imati na raspolaganju sve relevantne izvore informacija. Osim toga, ukazujemo na mogućnost da se obaveza studenta prilikom pisanja seminarskog rada podeli na traženje relevantnih informacija, povezivanje sa studijskim sadržajem i identifikovanje problema. U radu se prezentira zamena postojeće i uvođenje dobre prakse uz isticanje postignutih rezultata na ovom planu.

POZNATE PRAKSE ZA SPREČAVANJE PLAGIJARIZMA

Kvalitetno visokoškolsko obrazovanje je neophodno učiniti dostupnim svima koji njemu teže, ali je opšte poznato da su mnogi studenti nesprenni da odgovore na zahteve i kriterijume obrazovnog sistema što predstavlja razlog za kršenje akademske etike u toku njihovog školovanja. Najčešći oblici prevare u akademskoj zajednici su u vidu varanja na ispitima, plagijarizma, propusta u procesu dodele akreditacija, kao i nepoštovanja propisanih pravila u toku sprovođenja reformi u obrazovanju (Eckstein, 2003). U literaturi ne postoji kompletna i adekvatna definicija pojma plagijarizma budući da akademici još uvek nisu zauzeli jedinstveni stav po pitanju tipova plagijarizma i načina za njihovo otklanjanje (Eriksson i Sullivan, 2008). Prema jednoj od definicija, plagijarizam predstavlja neovlašćeno korišćenje i prikazivanje tuđih rezultata rada kao svojih uz pomoć kopiranja ili neadekvatnog parafraziranja bez (adekvatnog) navođenja originalnog izvora (University of Oxford, 2013).

Ovaj fenomen ne treba vezivati samo za obrazovni sistem zemlje, budući da je prisutan i u drugim oblastima od šireg društvenog značaja. Znatnom aktuelizovanju ovog problema u savremenoj naučnoj publicistici doprinelo je nedavno oduzimanje akademskih zvanja i proglašavanje pragijata doktorskih disertacija nemačke ministarke obrazovanja Anete Šavan, mađarskog predsednika Pala Šmita i nemačkog ministra odbrane Karla-Theodora zu Guttenberga.

Razvoj informacione tehnologije je doprineo da studentski plagijarizam postane sve češća praksa na visokoobrazovnim ustanovama (Pupovac et al., 2008). Na osnovu slobodnog pristupa sadržajima na internetu, studenti imaju priliku da se upoznaju sa najnovijim naučno-istraživačkim i stručnim dostignućima. Osim toga, oni su u mogućnosti da pohađaju studijske programe na daljinu i online kurseve, kao i da učestvuju u zajedničkim projektima sa studentima drugih univerziteta iz zemlje i inostranstva. Unapeđeni pristup internetu, uz razvoj jednostavnih alata za pretraživanje stranica (Google, Yahoo, Bing i sl.) je omogućio studentima brže i lakše lociranje željenog materijala, ali i kopiranje i preuzimanje pojedinih delova ili čak celih tekstova.

Programi informatičkog opismenjavanja mladih su doprineli sticanju veština i znanja neophodnih za samostalni rad, ali i stvaranju većih mogućnosti za falsifikovanje i preuzimanje tuđih rezultata rada. Pored bržeg i većeg pristupa informacijama i bazama podataka, internet je omogućio i veći broj plagijata, ali i njihovo lakše prepoznavanje. U uslovima kada se učinak studenata sve više ocenjuje na osnovu odgovarajućeg kvantiteta, a ne kvaliteta radova, studenti nastoje da veći broj stranica ostvare uz pomoć nekog od modaliteta plagijarizma. Vođeni iluzijom da im dostupnost velikog broja naučnih publikacija i dokumenta na internetu pruža sigurnost da "krađa" delova naučnih radova neće biti otkrivena, većina studenata se opredeljuje za korišćenje "cut and paste" pristupa (Warger, 2005). Prema nedavnom istraživanju (Jones, 2011) sprovedenom na grupi od 48 studenata upisanih na online kursu poslovne komunikacije, 92% njih je odgovorilo da je bilo uključeno ili poznavalo neke koji su varali na ispitima, dok su kao najvažniji motivi za ovako ponašanje izdvojeni mogućnost dobijanja veće ocene, osećanje straha od neispunjenih očekivanja i nedostatak vremena za učenje.

Studenti posežu za ovom vrstom manipulacije kako bi obezbedili lakše ispunjavanje predispitnih obaveza i polaganje ispita bez mnogo uloženog truda i utrošenog vremena uz dobijanje prelaznih ocena (Dodu i Winter, 2011). Međutim, do studentskih plagijata neretko dolazi i usled neznanja u vezi sa adekvatnim navođenjem, citiranjem ili parafraziranjem tuđih naučnih i stručnih članaka (Carroll, 2002). Kako bi se obezbedila zaštita akademskog integriteta, razvijeni su softveri za detekciju plagijata i autoplagijata koji služe za skeniranje akademskih radova i njihovo poređenje sa ostalim sadržanim u bazama podataka radi otkivanja delova koji su prepisani ili preuzeti bez navođenja originalnog autora (Scott, 2005). Najpoznatiji softver za identifikovanje i prevenciju devijantnog ponašanja na visokoobrazovnim ustanovama je Turnitin čija se svrha ogleda u pružanju podrške naporima studenata i predavača sa ciljem promovisanja originalnosti i kvaliteta radova. Njegova primena dovela je do smanjenja „neoriginalnog“ sadržaja u studentskim radovima za čak 59% (Turnitin, 2013).

U literaturi ne postoji jedinstveno mišljenje o merama prevencije plagijarizma. I dok jedni ističu superiornost softvera za detekciju ovog vida devijantnog ponašanja, drugi sa posebnom pažnjom insistiraju na njihovoj primeni samo kao dopunskog sredstva u nastavi. Prema Ledwith i Risquez (2008), softvere za detekciju plagijata je neophodno posmatrati samo kao pomoćni i koherentni pristup za podizanje nivoa svesti studenata o pitanju akademskog poštenja, a nikako kao sredstvo za radikalno i trenutno sprečavanje plagijata i varanja. Osim toga, autori ističu da je u kratkom roku efikasnije uložiti napore u oblasti informisanja studenata o važećim etičkim normama u obrazovanju, nego uvoditi drastične sankcije za njihovo kršenje. Upotreba ovih mehanizama za detekciju ne može u potpunosti otkloniti plagijarizam, što ukazuje na to da je reč o veoma složenom problemu koji iziskuje multidisciplinarni pristup (Batane, 2010).

Kako bi se sprečilo narušavanje integriteta akademske zajednice, neophodno je pokrenuti inicijativu za uvođenje nastavnih sadržaja vezanih za publicističke i etičke standarde u sve programe visokoškolske nastave, posebno na nivou doktorskih studija (CEON, 2010). U uslovima sve češćih narušavanja opštevažećih etičkih normi u nauci, neophodno je preduzeti mere i aktivnosti koje bi doprinele podizanju nivoa akademske čestitosti studenata. Budući da plagijarizam onemogućava validno ocenjivanje individualnih rezultata, od ključnog značaja je ukazati studentima na važnost ovog problema i omogućiti im sticanje osnovnih znanja o metodologiji naučnog istraživanja (Pupovac et al., 2010). Međutim, univerzitetski predavači i profesionalci ne bi trebali biti zaslepljeni činjenicom da se nivo plagijarizma može znatno smanjiti ili pak iskoreniti pukom integracijom ove tematike u okviru nekih od postojećih nastavnih predmeta (Collins et al., 2005). Rezultati istraživanja autora Bilic-Zulle et al. (2008) pokazuju da će studenti posegnuti za plagijatima uprkos prethodno upućenom upozorenju, ukoliko postoji mogućnost da takav akademski prestup ne bude otkriven.

U cilju smanjenja varanja prilikom ispunjavanja predispitnih i ispitnih obaveza, McCabe i Pavela (2004) predlažu sledećih deset principa za unapređenje akademskog integriteta, koji nedvosmisleno ukazuju na jačanje angažovanja studenata u procesu uspostavljanja etičke zajednice:

- prepoznati i afirmisati akademski integritet;
- podržati posvećenost doživotnom učenju i obrazovanju;
- afirmisati ulogu profesora kao mentora ili trenera;
- pružiti podršku studentima kako bi bolje shvatili potencijale informacione tehnologije i načine koji dovedu do njihovog smanjenja ukoliko se internet resursi koriste u cilju prevare, krađe i obmane;
- jačati odgovornost studenata za akademski integritet;
- unapred razjasniti šta se očekuje od studenata u pogledu poštenja i akademskog rada, uključujući prirodu i područje moguće saradnje;
- razviti adekvatne i kreativne forme procenjivanja rezultata rada studenata;

- smanjiti mogućnosti za pojavu akademskog nepoštenja;
- odlučno se suprotstaviti svakom obliku akademskog prekršaja;
- pružiti pomoć oko definisanja i uvođenja standarda integriteta u svim oblastima akademskog života.

Plagijalizam podleže sankcijama koje često nisu proporcionalne prouzorkovanoj šteti autorima originalnog dela (Posner, 2003). Sa stanovišta društva i obrazovnog sistema, najveći problem predstavlja adekvatna procena troškova i distorzija nastalih kao posledica ovih aktivnosti. Sa degradiranjem diploma fakulteta, plagijarizam preusmerava oskudne akademske resurse od produktivne primenu u istraživanju i nastavi, ka njegovog monitoringu kako bi se na vreme detektovali i sprečili slučajevi plagijarizma ili autoplagijarizma.

Nezavisno od oblika i društvenog konteksta u kome se javlja, plagijarizam narušava dostojanstvo i ugled istraživača, profesora i studenata, a samim tim i integritet čitave akademske zajednice. Ukoliko budu uhvaćeni u varanju, studenti rizikuju da budu privremeno udaljeni ili čak isključeni sa Univerziteta, dok se istraživačima u pravno uređenim akademskim sredinama oduzima stečeno zvanje.

STUDIJA PRIMERA - DOBRA PRAKSA NA UNIVERZITETU U MARIBORU

Studija primera za prevenciju plagijarizma odnosi se na Univerzitet u Mariboru. Prema nastavnom planu deo ispitnih obaveza kod pojedinih predmeta može biti u obliku seminarškog rada. On se tipično dodeljuje studentima na osnovu raspoložljivih tema, koje se odnose na određeni predmet. Zahtev za polaganje ispita na predmetu makroekonomsko okruženje EU, koji uzimamo kao primer, bio je seminarški rad, koji se mogao predstaviti ispred grupe studenata ili pak poslati profesoru radi ocenjivanja. Propisana dužina seminarškog rada je bila 5 – 8 stranica. Osnovni cilj seminarškog rada, između ostalog, i na ovom predmetu, se ogleda u tome da studenti pokažu da mogu samostalno odrađivati na stvarni problem u privredi EU i ponuditi rešenja za njegovo otklanjanje.

U primeru odabranog predmeta grupa studenata prelazila je broj 100, tako da kontrola samostalnosti njihovog rada putem usmene prezentacije nije bila moguća. Jedan od zahteva profesora kod pripreme seminarškog rada je bio i da se tekstovi, koje pripremaju studenti, oblikuju potpuno samostalno. Primena »copy paste« pristupa smatra se plagijarizmom – bez obzira na to da li je student naveo izvor teksta. Svaka rečenica je autorski rad pa tako ne dolazi u obzir njeno (njihovo) prisvajanje iz tekstova nekih drugih autora. Doslavno citiranje može se primeniti samo kod globalno najznačajnijih autora i to isključivo adekvatnim navođenjem izvora.

Primljeni radovi su proveravani slučajnim izborom. U nekim slučajevima bilo je evidentno menjanje stila pisanja – npr. u istom delu teksta bilo je moguće pronaći rečenice koje odgovaraju studentovom načinu razmišljanja, kao i komentare, kritike i preporuke koje prevazilaze istraživačke sposobnosti studenta (poput rezultata studija i rasprava akademika). Provera se temeljila na upotrebi Google pretraživača uz pomoć fiksne kombinacije od 3 – 4 reči.

Kada se 2008. godine vršila provera seminarških radova, utvrđeno je da je preko 30% studenata varalo prilikom pripreme seminarških radova. To je jako veliki udeo s obzirom na to da su iz dalje analize odnosno procesa detekcije bili izdvojeni tekstovi koji nisu bili na Internetu pa samim tim nisu mogli biti provereni primenjenom metodom.

Studenti su bili upoznati sa mogućom sankcijom u vidu negativno ocenjenog seminarškog rada, čime direktno gube mogućnost polaganja ispita u prvom roku. Nezadovoljstvo studenata zbog ovakvih mera usmerenih protiv plagijarizma se naročito odrazilo prilikom njihove evaluacije rada profesora koja se obično obavlja na kraju svakog semestra. Kolega koji se do tada redovno pojavljivao u 10% najbolje ocenjenih profesora na kraju se našao čak ispod proseka.

Ovakav razvoj događaja zahtevao je blagovremeno i adekvatno reagovanje. Kod kreiranja rešenja ovog problema, neophodno je imati u vidu teorijska znanja kao i znanja stečenih na osnovu poznavanja empirijskog fenomena. Kao što proizlazi iz konstitucionalne ekonomije (Brenan i Buchanan, 1985) i iz teorije »path dependency« (Pejovich, 1997), institucionalne promene bi trebale uvažati prethodno iskustvo subjekata koji bi ih trebalo sprovesti. Tako se nije istrajalo na progibanju plagijarizma nego se, na drugoj strani, tražilo rešenje uz pomoć analize empirijskog fenomena. Činjenice koje su uvažene i koje su kasnije bile primenjene kod usvojenih mera su bile sledeće:

- U pitanju je makroekonomski predmet za koji se mogu opredeliti studenti biznisa, što dodatno povećava rizik manjeg interesovanja za ovu tematiku.
- U toku svoje karijere studenti biznisa neće, po pravilu, tražiti naučne i statističke izvore da bi upotpunili svoje znanje makroekonomije.
- Ovi studenti će pak povremeno tražiti takve informacije za potrebe posla, pri čemu će se uglavnom oslanjati na izdanja štampanih medija, gde su informacije zapisane tako da su prihvatljive i za one koje naročito ne interesuje ova materija.
- Razvoj tehnologije će i u budućnosti omogućavati i olakšavati primenu tuđih tekstova kod interpretacije empirijskim fenomena.
- Od diplomiranih studenata se očekuje da primene stečeno znanje sa univerziteta pripremanjem dokumenata za pretpostavljene o određenom problemu koji se javlja na nivou nacionalne privrede.
- Jedan od ciljeva univerziteta je da diplomirani studenti savladaju primenu teorijskog i metodološkog znanja u svojoj praksi.

Uvažavanje prethodno navedenih činjenica dovelo je do definisanja novih instrukcija za pisanje seminarskog rada, koja su pored toga trebale uvažavati i ciljeve samog programa. Sačinjen je precizan nacrt pripreme seminarskog rada kojeg se treba pridržavati a koji izgleda ovako:

Opšte informacije:

- Seminarski rad se priprema na osnovu članka u štampanom mediju koji se odnosi na sadržaj predmeta.
- Propisana dužina odabranog članka je najmanje 5.000 znakova odnosno jedna i po strana formata A4.
- Dužina seminarskog rada je najviše 3+1 stranica. Dodatna stranica može se upotrebiti isključivo kao prva stranica pismenog rada sa podacima o univerzitetu, autoru i naslovu. Propisani neto obim je dakle 3 stranice.
- Ako nije siguran u vezi sa izborom članka, student može kontaktirati profesora.

Obavezni sastavni delovi seminarskog rada su:

- prezentacija izvora (časopis, medij, link na članak);
- prezentacija članka (datum, rubrika, autor);
- pregled članka u obimu 1.000 do 1.500 znakova;
- odgovori na pitanja.

Obavezni su odgovori na sledeća pitanja:

1. Ko su akteri u članku?
2. Koji su akteri u članku koji sprovode mere i koje?
3. Ko od aktera i na koji način oseća posledice primenjenih mera?
4. Za koje se poglavlje predavanja, a zatim i u literaturi, vezuje tema odnosno problem, koji je predstavljen u članku? Potrebno je navesti što uže područje predavanja i literature.
5. Šta se navodi u delu predavanja i literature, koji su odabrani u prethodnoj tački?

6. Kritički pogled na materiju koja je prikazana u originalnom članku.
7. Predlozi studenata za rešavanje problema kojim se bavi originalni članak.

Studentima je jasno ukazano da se trebaju pridržavati ograničenja vezanih za obim rada (neto tri stranice). Time je za davanje odgovora na pitanje od 1 do 3 predviđen jedan do dva reda teksta. Za pitanje pod rednim brojem 4 potrebno je oko tri do četiri reda, dok bi odgovor na pitanje broj 5 trebao zauzeti jednu stranicu. U ovom delu rada studenti navode teoriju i povezuju je sa konkretnim problemom u članku. Odgovori na pitanja pod rednim brojem 6 i 7 su slobodni, ali se, pri tom, očekuje da se ispoštuje zahtev u pogledu dužinu seminarskog rada koji ne bi trebao biti veći od 3 stranice teksta.

Ovaj način pripreme seminarskih radova po kome se školuje već četvrta generacija studenata dao je pozitivne rezultate. Oni se odnose na sledeća područja:

- U proseku studenti su iskazali interesovanje za pronalaženje članaka o problemima koji ih zanimaju – dosadašnja praksa je pokazala da više od polovine studenata izbor članka vrši samostalno;
- U oko 50 % slučajeva se predlozi studenata, koji se zbog nesigurnosti prilikom odabira članka obraćaju profesorima za savet, odnose na neprimerene članke iz žute štampe. Određeni broj njih sakuplja informacije iz ovih izvora, što ukazuje na to da svojih shvatanjem, studenti kao biračko telo mogu predstavljati ne samo rešenje nego i problem.
- Pojedini studenti nastoje da dobiju informaciju o povezanosti teorije i problematike izabranog članka od samog nastavnog profesora. Na taj način oni demonstriraju svoju nesigurnosti i indirektno iskazuju svoje mišljenje o nepostojanju veze između teorije, i uopšte studijskog programa na univerzitetu, i prakse.
- Ovim pristupom se isključuje mogućnost pojave plagijarizma, jer studenti ne mogu primeniti funkciju »copy paste« prilikom pisanja rezimea članka i davanja odgovora na pitanje pod rednim brojem 5.
- Kod odgovora na pitanje broj 6, studenti izražavaju svoje lične stavove i zapažanja u vezi sa identifikovanjem aktera i efekata primenjenih mera u članku.
- Za razliku od prethodnog, kod davanja odgovora na pitanje broj 7 se obično ne polazi od populizma, već se studenti pridržavaju teorijskih saznanja, nagoveštavajući da zadovoljavajuća rešenja problema još uvek nisu poznata.

Ovaj metod pisanja seminarskih radova je sada prisutan na svim predmetima predviđenim nastavnim planom i programom odabranog profesora na Ekonomsko-poslovnom fakultetu. Evidentno je da su na osnovu njegove primene studenti koji pohađaju stručne programe (inače se smatraju inferiornim u odnosu na ostale studijske programe) ostvarili veće prosečne ocene. S druge strane, kod studenata univerzitetskog programa nisu zapažene razlike u uspešnosti prilikom formiranja konačne ocene na ispitu. Određene poteškoće sa pripremom seminarskog rada po ovoj metodi imaju studenti koji učestvuju u međunarodnim programima mobilnosti (ERASMUS, CMEPIUS), a naročito studenti iz zemalja romanskog govornog područja koji ne poseduju zadovoljavajući nivo znanja engleskog jezika.

ZAKLJUČAK

U radu autori analiziraju problem plagijarizma na visokoškolskim ustanovama, pri čemu posebnu pažnju poklanjaju plagijalizmu kod pripreme seminarskih radova. Klasičan, definitivno neprofesionalan, metod kod utvrđivanja originalnosti tekstova studenata dao je loše rezultate – studenti nisu bili u stanju da procene da je korišćenje tuđih tekstova kao svojih neprimereno i da spada u domen akademske krađe.

Kako bi se izbegao konflikt, pristupilo se pronalaženju takvog pristupa za pisanje seminarskih radova, gde se mogućnost prepisivanja u potpunosti isključuje ili je pak irelevantna. U studiji primera prikazan

je pristup na osnovu kojeg se pokušalo povećati interes studenata za samostalni rad a da pri tom savladaju osnove, formu i stil pisanja koji će im biti potreban u njihovoj daljoj karijeri.

U radu se navode pozitivni rezultati korišćenja takvog pristupa u obrazovanju studenata. Naime, svrha predstavljenog pristupa je da se izbegne potreba za plagijarizmom, podigne nivo svesti studenata o štetnosti akademskog varanja i značaju poštovanja autorskih prava. Autori se nadaju da će iskustvo predstavljeno u radu poslužiti radi poboljšanja prakse pisanja seminarskih radova i na drugim univerzitetima.

LITERATURA

1. Batane, T. (2010). Turning to Turnitin to Fight Plagiarism among University Students, *Educational Technology & Society*, 13(2): 1–12.
2. Bilic-Zulle, L., Azman, J., Frkovic, V., Petrovecki, M. (2008). Is There an Effective Approach to Deterring Students from Plagiarizing? *Science and Engineering Ethics*, 14: 139–147.
3. Brennan, H.G., Buchanan, J.M. (1985). *The Reason of Rules – Constitutional Political Economy*. Cambridge University Press. Cambridge MA.
4. Carroll, J. (2002). Suggestions for Teaching International Students more effectively, *Learning and Teaching Briefing Papers Series*, Oxford Brookes University.
5. Centar za evaluaciju u obrazovanju i nauci (2010). Mere protiv plagijarizma i srodnih pojava, dostupno na: http://ceon.rs/pdf/dopis_mntr_plagijarizam.pdf
6. Collins, A., Judge, G., Rickman, N. (2007). On the economics of plagiarism, *European Journal of Law and Economics*, 24: 93–107.
7. Dodou, D., de Winter, J. C. F. (2011). Why students' plagiarism is such a persistent phenomenon: A literature review and empirical study, World Engineering Education Flash Week, September 27-30, 2011, Lisbon, Portugal.
8. Eckstein, M. A. (2003). *Combating Academic Fraud: Towards a Culture of integrity*, UNESCO, International Institute for Education Planning.
9. Eriksson, E. J., Sullivan, K. P. H. (2008) Controlling Plagiarism: A Study of Lecturer Attitudes, In T. S. Roberts (ed.), *Student Plagiarism in an Online World: Problems and Solutions*, Hershey, New York: IGI Global, pp. 23–36.
10. Jones, D. (2011). Academic Dishonesty: Are more students cheating? *Business Communication Quarterly*, 74 (2): 141-150.
11. Ledwith, A., Risquez, A. (2008). Using anti-plagiarism software to promote academic honesty in the context of peer reviewed assignments, *Studies in Higher Education*, 33(4): 371–384.
12. McCabe, D.L., Pavela, G. (2004). Ten (Updated) Principles of Academic Integrity: How Faculty Can Foster Student Honesty, *Change*, 36(3):10-15.
13. Pejovich, S. (1997). Law, Tradition and the Transition in Eastern Europe, *The Independent Review*, 243-254.
14. Pupovac, V., Bilic-Zulle, L., Mavrinac, M., Petrovecki, M. (2010) Attitudes toward plagiarism among pharmacy and medical biochemistry students – cross-sectional survey study, *Biochemia Medica*; 20(3): 307-313.
15. Pupovac, V., Bilić-Zulle, L., Petrovečki, M. (2008). On academic plagiarism in Europe. An analytical approach based on four studies, u: R. COMAS, J. SUREDA (coords.). "Academic cyberplagiarism".
16. Posner, R. (2003). The Truth About Plagiarism, *Newsday*, May.
17. Republički zavod za statistiku (1995). Stanovništvo i domaćinstva Republike Srbije prema popisu 1991. godine, Beograd.
18. Republički zavod za statistiku (2002). Stanovništvo i domaćinstva Republike Srbije prema popisu 2002. godine, Beograd.
19. Republički zavod za statistiku (2013). Školska sprema, pismenost i kompjuterska pismenost, Beograd.
20. Scott, C. (2005). Journal Publishers Turn to Software to Root Out Plagiarism by Scholars, *Chronicle of Higher Education*, 51(40): A27-A27.
21. Statistični Urad Republike Slovenije. (2012). Statistični letopis Republike Slovenije. Ljubljana.
22. Turnitin. (2013). National Plagiarism Service Proves Success, pristup 19. aprila 2013, dostupno na: http://turnitin.com/en_us/grademark/405-us-categories/resources/media.
23. University of Oxford. (2013). What is plagiarism? pristup 20. aprila 2013, dostupno na: <http://www.ox.ac.uk/students/academic/goodpractice/about/>
24. Warger, T. (2005). Catching copy cats: With the wide number of anti-plagiarism tools available today, students looking to lift others' work don't stand much of a chance, *University Business Magazine*. UB Tech.